

Tijdens onze vakantie, deze zomer, waren wij in de gelegenheid om, naast ons eigenlijke doel (malacologie), ook onze kennis van de Zechstein-periode in de Harz te verrijken. Genoemde formaties steken als klippen boven het landschap uit en doen wat bouw betreft enigszins denken aan de bij onze leden zo welbekende Munterley en Auburg in Gerolstein (Eifel). Vooral de lokaliteiten Einhornhöhle en Ruine Scharzfeld, beide gelegen bij het plaatsje Scharzfeld, zijn het bezoeken alleszins waard; ook werd door ons bezocht de Römerstein, 2 km NW van Tettenborn, een prachtig uitzichtpunt over het omringende gebied.

Waarlijk fascinerend is een bezoek aan de Einhornhöhle, een gangenstelsel door de Zechsteinformaties en een belangrijk studie-objekt voor de studenten van de universiteit van Göttingen. Onder leiding van hun professoren graven zij bepaalde gedeelten van de grot af teneinde het gehele profiel, tot aan de bodem, op zijn fossielinhoud te kunnen onderzoeken. Vele belangrijke vondsten zijn hier al gedaan, zoals het blootleggen van skeletresten van: hollenleeuw, wolf, reuzenhert, Merkens neushoorn, hollenbeer, enz. Al deze resten worden aan het museum van de universiteit van Göttingen verder onderzocht en aan de kollekties toegevoegd. Tegen betaling van een gering bedrag is deze, 400m lange, grot te bezoeken en u wordt rondgeleid door een sympathieke gids die nu eens niet zo maar een verhaaltje afdreunt, in tegendeel zelfs bereid is een ieder persoonlijk uitleg te geven. Het is jammer dat toeristen (amateurgeologen!) in het verleden stukken van de stalagtieten afgeslagen hebben en voor hun verzameling mee naar huis namen. Hierdoor is veel van de schoonheid van de grot verloren gegaan; als men bedenkt hoe lang het duurt eer een stalagtiet een lengte van bijv. 10cm bereikt heeft, dan kan men gerust stellen dat dit soort verzamelen op vandalisme lijkt.

Volgens de gids komen in het sediment in de grot kleine fossielen voor die met het blote oog niet te vinden zijn, voor mij aanleiding een monster van dit materiaal mee te nemen. Misschien was het monster te klein, want fossielen vond ik niet, wel veel stukjes been en een tand van ca. 1½cm, die doet denken aan de hoektand van een hondachtige; de tand zou dus van een wolf kunnen zijn.

Via een voetpad, uitgezet door de Harz-verein, komt u vanzelf bij de Ruine Scharzfeld; die in zijn glorie-tijd een pracht bouwwerk geweest moet zijn en door troepen van Napoleon is opgeblazen.

Op beide plaatsen is fossielen kloppen zinloos, hetgeen ook geldt voor de derde Zechsteinformatie, de Römerstein bij Tettenborn. De Römerstein geldt als de fossielrijkste Zechsteinformatie van de Harz; aanvankelijk had mijn onderzoek naar fossielen hier ter plaatse geen enkel resultaat. Totdat ik een zeefmonster onderzocht op kleine, recente mollusken, bleek dat er prachtig uitgeërodeerde fossielen te verzamelen waren door het zeven van de grond onderaan de formatie. Ook erosiemateriaal uit spleten en gaten liet zich goed zeven en leverde menig goedbewaard fossiel op.

De riffen zijn in hoofdzaak opgebouwd uit Stromarien (kalkalgen) en Bryozoën (veel Fenestella). De laatsten zijn goed herkenbaar en komen meest fragmentarisch voor van 20 - 4 mm. Als zeefmaat voldoet 1mm-horregaas uitstekend; een zgn. Tomado-keukenzeef is een prachtig hulpmiddel en neemt op uw tochten niet te veel ruimte in.

De macro-fossielen variëren in grootte van 1,5 tot 2 mm, terwijl de maat 5-10mm het meeste voorkomt; mocht u ook belangstelling hebben voor microfossielen, dan blijven hiervan altijd voldoende exemplaren in de zeef achter als u het materiaal niet al te intensief zeeft.

In de groep macrofossielen nemen de Brachiopoden het grootste percentage voor hun rekening, gevolgd door de Lamellibranchiaten, de Gastropoden sluiten de rij.

Bij de Brachiopoden komt vooral Dielasma elongatum (gidsfossiel voor het Zechstein) vrij algemeen voor.

Uit de afmetingen van de individuen, opvallend klein, kunnen we opmaken dat we te doen hebben met het onderste gedeelte van de Zechstein-etage; door het steeds hoger worden van het zoutgehalte in de Zechsteinzee, werden de individuen kleiner en was het aantal soorten gering. In het algemeen zijn de fossielen bijzonder fraai bewaard gebleven, vooral onder de Gastropoden bevinden zich exemplaren die nog alle kenmerken vertonen, zoals sculptuur en mondrand.

In de groep micro-fossielen vindt u in hoofdzaak Ostracoden (vrij zwemmende vlokreeftjes met twee schaaltes) met een eenvoudige schaal; ook foraminiferen zult u in uw zeefmonster aantreffen.

Alle drie genoemde vindplaatsen zijn gemakkelijk te bereiken, echter alleen te voet, parkeren van de auto op plm. $2\frac{1}{2}$ à 3 km; via goede voetpaden en voerend door een mooi landschap. Bij het verzamelen zal niemand u iets in de weg leggen, al zijn het meestal Schützgebieden.

Deze korte bijdrage wil niets meer zijn dan een hulpmiddel om uw tocht naar de Harz een succesvol verloop te doen hebben en welke verzamelmethode u daarbij moet toepassen: hierdoor zal teleurstelling worden voorkomen.

Literatuur en kaarten

- Topographische Karte 1 : 50.000 L. 4328 Bad Lauterberg im Harz. Niedersächsisches Landesverwaltungsamt - Landesvermessung.
- Wanderkarte und Autokarte Harz 1 : 50.000. Schoffmann & Kluge, Landkartenverlag Berlin 15 (verkrijgbaar bij de ANWB).
- Mohr, Dr. Kurt, 400 Millionen Jahre Harzgeschichte 1966, 3e druk. Ed. Piepersche Buchdruckerei und Verlagsanstalt, Claustal - Zellerfeld.
- Beurlen, Karl, Welche Versteinerung ist das? - 1951 Kosmos - Stuttgart.
- Vlerk, Dr. I.M. v.d. & Dr. Ph.H. Kuenen, Geheimschrift der aarde, 1951. W. de Haan, Utrecht.

